

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน เคยมีพระราชดำรัสแก่เกษตรกรในครั้งหนึ่งว่า "การเกษตรนับว่าเป็นงานที่สำคัญมากสำหรับประเทศเรา เพราะเป็นงานที่สร้างเสริมความสุขสมบูรณ์ให้แก่บ้านเมืองโดยส่วนรวม" (กรมส่งเสริมการเกษตร 2530: ก)

พระราชดำรัสที่อัญเชิญมาในเบื้องต้นนี้เป็นข้อความที่สามารถสะท้อนภาพพจน์โดยส่วนรวมของประเทศไทยได้อย่างชัดเจนที่สุด เพราะในความเป็นจริง ภาคการเกษตรเป็นภาคที่ใหญ่ที่สุด และมีความสำคัญที่สุดในระบบเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้โดยพิจารณาจากมูลค่าการผลิต ซึ่งกรมส่งเสริมการเกษตร (2529: 1) กล่าวว่า มูลค่าการผลิตในภาคเกษตรกรรมมีสัดส่วนถึงร้อยละ 23.2 หรือประมาณ 1 ใน 4 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศไทย ณ ราคาคงที่ในปี 2527 เป็นแหล่งการจ้างงานถึงร้อยละ 70 ของแรงงานทั้งประเทศ และยังเป็นแหล่งที่มาของรายได้เงินตราต่างประเทศที่สำคัญอีกด้วย ทั้งนี้โดยมีมูลค่าการส่งออกถึงประมาณร้อยละ 65 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด นอกจากนี้ภาคการเกษตรยังมีความเชื่อมโยงกับภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ เมื่อใดก็ตามที่ผลผลิตและรายได้ของภาคการเกษตรสูงขึ้นก็จะมีผลทำให้เศรษฐกิจของประเทศมีความเจริญก้าวหน้า และความยากจนของประชาชนในชนบทลดน้อยลง และในทางตรงกันข้ามถ้าผลผลิตและรายได้ภาคการเกษตรตกต่ำ ภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ ก็พลอยได้รับผลกระทบตามไปด้วย

การพัฒนากิจการเกษตรของประเทศไทยในช่วงเวลา 20 กว่าปีที่ผ่านมา ได้เจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ ระหว่างปี พ.ศ. 2503-2527 อัตราการขยายตัวเฉลี่ยของภาคการเกษตรจะมีประมาณร้อยละ 4.5 ต่อปี และสาขาการผลิตพืชซึ่งเป็นสาขาที่ใหญ่ที่สุดนั้น มีมูลค่าการผลิตประมาณร้อยละ 75 ของมูลค่าการผลิตทางการเกษตรทั้งหมดในปี 2527 และมีอัตราการขยายตัวโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 4.4 ต่อปี (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ความเจริญเติบโตของภาคการเกษตรตามราคาคงที่ ระหว่างปี 2503-2527

ประเภท	ส่วนของมูลค่าการผลิต				อัตราการขยายตัว			
	2503	2513	2523	2527	2503-13	2514-23	2524-27	2503-27
	เกษตรกรรม	74	70	73	75	4.7	4.5	4.1
ปศุสัตว์	14	11	13	13	3.3	6.0	4.5	4.7
ประมง	3	12	9	8	20.7	2.8	3.1	8.9
ป่าไม้	9	7	5	4	4.1	1.9	-2.5	1.2
รวม	100	100	100	100	5.4	4.3	3.8	4.5

ที่มา: กองแผนงานและโครงการพิเศษ กรมส่งเสริมการเกษตร พ.ศ.2529

แม้อัตราการขยายตัวของภาคการเกษตรจะมีแนวโน้มลดลงเพราะสาขาการประมงและป่าไม้มีอัตราการขยายตัวที่ลดลงมากก็ตาม แต่อัตราการขยายตัวโดยส่วนรวมของภาคนี้ยังคงสูงกว่าอัตราการเพิ่มของประชากร จึงมีผลทำให้ประเทศไทยสามารถผลิตสินค้าการเกษตรได้มากพอที่จะส่งออกไปขายต่างประเทศเป็นมูลค่าเพิ่มขึ้นมาโดยตลอด โดยลักษณะการขยายตัวปรากฏดังนี้

1. เกษตรกรรม

กรมส่งเสริมการเกษตร (2529: 4) ได้กล่าวถึงการขยายตัวในภาคเกษตรกรรมว่า เป็นผลสืบเนื่องมาจาก

1.1 การขยายพื้นที่การเพาะปลูกด้วยการบุกเบิกพื้นที่ทำกินใหม่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในปี 2525 มีการนำที่ดินมาใช้เพื่อการเกษตรทั้งสิ้นประมาณ 123.6 ล้านไร่ โดยเป็นที่นา 73.2 ล้านไร่ เป็นพืชสวนและพืชไร่ 41.5 ล้านไร่ และที่เหลือเป็นที่รกร้างว่างเปล่า และทุ่งหญ้าซึ่งไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้เพื่อการเกษตร ขณะนี้พื้นที่ที่เหลือที่จะให้เกษตรกรเข้าไปบุกเบิกได้หมดสิ้นลงแล้ว การขยายการผลิตโดยการขยายพื้นที่เพาะปลูกจึงไม่สามารถทำได้อีกต่อไป ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (2530-2534) จึงได้เน้นการเพิ่มผลผลิตต่อไร่แทนการขยายพื้นที่เพาะปลูก

1.2 ตลาดและราคาพืชผลการเกษตรดีมาโดยตลอด โดยเฉพาะนับตั้งแต่ปี การเพาะปลูก 2517/18 ถึงปี 2524 ทำให้เกษตรกรขยายการผลิต และมีการกระจายการผลิตไปสู่พืชเศรษฐกิจใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นหลายชนิด เพื่อสนองความต้องการของตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ โครงสร้างการผลิตพืชเกษตรจึงมีการเปลี่ยนแปลง โดยมูลค่าการผลิตพืชบางชนิดลดลง และบางชนิดเพิ่มขึ้น เช่น มูลค่าการผลิตข้าวลดลงจากร้อยละ 53 ในปี 2503 เป็นร้อยละ 39 ในปี 2523 ขณะเดียวกันมูลค่าการผลิตพืชไร่ต่าง ๆ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 8 ในปี 2503 เป็นร้อยละ 19 ในปี 2523

1.3 การขยายตัวของภาคการเกษตรที่ผ่านมา นอกจากจะเป็นเพราะเกษตรกรสามารถตอบสนองต่อราคาและโอกาสทางเศรษฐกิจแล้ว ฝ่ายเอกชนและรัฐบาลก็มีบทบาทสำคัญอยู่เหมือนกัน โดยฝ่ายเอกชนสามารถแสวงหาตลาดสำหรับพืชผลการเกษตรและมีการลงทุนในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การตั้งโรงงาน ไซโล การอบแห้ง และการขนส่ง ส่วนฝ่ายรัฐบาลนั้นได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมในเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน ระบบการชลประทาน การค้นคว้าวิจัยเพื่อหาพืชพันธุ์ใหม่ การป้องกันกำจัดศัตรูพืช และการปรับปรุงเทคโนโลยีการผลิตให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

แม้ว่าการพัฒนาด้านการเกษตรที่ผ่านมาจะมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น แต่การพัฒนาการเกษตรยังทำได้ไม่ทั่วถึง ระบบชลประทานมีเพียง 21.7 ล้านไร่ หรือประมาณร้อยละ 17.5 ของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรทั้งหมด เกษตรกรส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพาการเกษตรน้ำฝน

เป็นหลัก ความเจริญก้าวหน้าทางการเกษตรจึงมีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ พื้นที่ในเขตชลประทานสามารถทำการเพาะปลูกพืชได้หลายครั้งและประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์สูง ส่วนพื้นที่นอกเขตชลประทานสามารถทำการเพาะปลูกได้ครั้งเดียว ประสิทธิภาพยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำแม้ว่าในระยะที่ผ่านมารัฐบาลจะได้ลงทุนพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กไปเป็นจำนวนมากแล้วก็ตาม แต่ปรากฏว่าเกษตรกรยังใช้ประโยชน์จากโครงการแหล่งน้ำไม่เต็มที่ เกษตรกรในบางพื้นที่โดยเฉพาะในเขตเกษตรล้าหลังยังคงอยู่ในฐานะยากจน บางแห่งไม่สามารถผลิตอาหารได้เพียงพอ กับความต้องการ และมีปัญหาทุพโภชนาการ

2. ปศุสัตว์

กิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ของประเทศไทยได้พัฒนาก้าวหน้ามากขึ้น โดยลำดับ ได้มีการเปลี่ยนแปลงเทคนิคการเลี้ยงสัตว์จากแบบดั้งเดิม หรือแบบพื้นบ้านที่มีขนาดเล็กมาก เป็นการเลี้ยงโดยใช้เทคนิคสมัยใหม่ เป็นแบบการค้าที่มีขนาดฟาร์มใหญ่มากขึ้นโดยเฉพาะการเลี้ยงสุกร ไก่เนื้อ ไก่ไข่ และโคนม เป็นต้น เทคนิคการเลี้ยงสัตว์ เช่น การเลือกใช้วัตถุดิบอาหารสัตว์ การปรับปรุงและคัดเลือกพันธุ์ การป้องกันรักษาโรคสัตว์ รวมทั้งการสุขาภิบาลสัตว์ เป็นต้น ได้มีการนำหลักวิชาสมัยใหม่มาใช้กันอย่างกว้างขวาง ส่วนการเลี้ยงสัตว์ใหญ่ เช่น โคเนื้อพันธุ์ดี ยังไม่มีควรรเลี้ยงกันอย่างจริงจัง ที่มีการเลี้ยงกันโดยทั่วไปในปัจจุบันยังไม่ได้พัฒนาไปจากเดิมมากนักโดยเฉพาะพันธุ์โคและกระบือ ส่วนใหญ่ยังเป็นพันธุ์พื้นเมืองซึ่งเกษตรกรเลี้ยงเพื่อการใช้แรงงานควบคู่ไปด้วย ซึ่งสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2528: 49) ได้สรุปภาวะการเปลี่ยนแปลงของปศุสัตว์ต่าง ๆ ไว้ดังนี้

2.1 สุกร จากข้อมูลจำนวนสุกรที่สำรวจได้ ระหว่างปี 2519-2526 พบว่าจำนวนสุกรทั้งประเทศมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในอัตราเฉลี่ยประมาณร้อยละ 1.43 ต่อปี (ตารางที่ 2) สำหรับภาวะการผลิตสุกรในประเทศไทยโดยพิจารณาจากจำนวนสุกรที่สำรวจได้ในปี 2526 ในระดับจังหวัดพบว่า เกษตรกรในภาคกลางโดยเฉพาะบริเวณรอบ ๆ กรุงเทพมหานคร มีเลี้ยงกันมาก เช่น นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี และฉะเชิงเทรา เป็นต้น ลักษณะการเลี้ยงสุกรในท้องที่เหล่านี้เป็นการเลี้ยงแบบการค้า ส่วนในภาคอื่น ๆ ที่มีการเลี้ยงกันมากมักเป็นจังหวัดใหญ่ ๆ และเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในภูมิภาคนั้น ๆ เช่น นครราชสีมา อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด สุรินทร์ เชียงใหม่ พิษณุโลก นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี เป็นต้น

ตารางที่ 2 จำนวนและอัตราเพิ่มของปศุสัตว์ทั่วประเทศ พ.ศ. 2517-2526

ปี พ.ศ.	จำนวน				
	สุกร (1,000 ตัว)	ไก่เนื้อ (1,000 ตัว)	โค (1,000 ตัว)	กระบือ (1,000 ตัว)	โคนม (1,000 ตัว)
2517	3,846	ไม่มีข้อมูล	4,150	5,642	ไม่มีข้อมูล
2518	3,548	ไม่มีข้อมูล	4,142	5,597	ไม่มีข้อมูล
2519	3,404	ไม่มีข้อมูล	4,322	5,895	ไม่มีข้อมูล
2520	3,274	158.52	4,341	5,827	ไม่มีข้อมูล
2521	5,324	186.67	4,437	5,959	18,935
2522	3,396	184.85	4,276	6,028	20,384
2523	3,021	366.66	3,938	5,651	ไม่มีข้อมูล
2524	3,616	339.48	4,469	6,124	ไม่มีข้อมูล
2525	4,022	416.86	4,579	6,417	32,524
2526	4,180	343.65	4,827	6,365	38,115
อัตรา+-	+1.43	+17.58	+1.18	+1.31	-

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พ.ศ.2528

2.2 ไก่เนื้อ แนวโน้มการเลี้ยงไก่เนื้อในประเทศไทย จากอดีตที่ผ่านมา มีการขยายตัวอย่างมากปริมาณผลผลิตไก่เนื้อที่ผลิตได้ในช่วงระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ.2520 ถึง 2526 มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 17.58 ต่อปี จากประมาณ 158 ล้านตัว ในปี 2520 เป็น 340 ล้านตัวในปี 2526 สำหรับแหล่งเลี้ยงไก่เนื้อที่สำคัญของไทยในปัจจุบัน

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มีการเลี้ยงกันมากในท้องที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี ราชบุรี นครปฐม นครสวรรค์ เพชรบุรี และบางจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.3 โคและกระบือ การเลี้ยงโคกระบือในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงแบบดั้งเดิม และส่วนหนึ่งเป็นการเลี้ยงเพื่อการใช้งาน สำหรับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของจำนวนโคและกระบือในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา มีอัตราการเพิ่มไม่มากนัก ประมาณร้อยละ 1.18 สำหรับโค และ 1.31 สำหรับกระบือ (ตารางที่ 2)

2.4 โคนม แนวโน้มปริมาณผลผลิตน้ำนมดิบที่ผลิตได้ในแต่ละปีจากแหล่งผลิตที่สำคัญ ๆ เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ และมีอัตราการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นในช่วงหลัง ตลอดช่วงเวลา ระหว่างปี 2521-2527 ปริมาณผลผลิตน้ำนมดิบมีอัตราการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 20.11 ต่อปี (ตารางที่ 3) จาก 14,700 ตันในปี 2521 เป็น 43,500 ตันในปี 2527 สำหรับแหล่งผลิตและผู้ผลิตที่สำคัญนั้น องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย (อ.ส.ค.) นับว่าเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ที่สุดในปัจจุบัน รองลงมาได้แก่ สหกรณ์โคนมหนองโพ จังหวัดราชบุรี และแหล่งอื่น ๆ ได้แก่ สหกรณ์โคนมอยุธยา สหกรณ์โคนมนครปฐม และ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 จำนวนโคนม ปริมาณผลผลิตน้ำนมดิบ อัตราการให้น้ำนม ต้นทุนการผลิต
และราคาที่ยกขจรกรขายได้ทั้งประเทศ ปีพ.ศ.2521-2527

ปีพ.ศ.	จำนวน (ตัว)	ผลผลิตน้ำนมดิบ (1,000 ตัน)	อัตราการให้น้ำนม (กก./ตัว/วัน)	ต้นทุน (บาท/กก.)		ราคาที่ยกขจรกร (บาท/กก.)
				ทั้งหมด	เงินสด	
2521	18,935	14.704	7.31	3.09	1.67	4.98
2522	20,384	16.301	7.78	3.18	1.73	5.24
2523	ไม่มีข้อมูล	18.899	8.30	3.67	1.97	5.79
2524	ไม่มีข้อมูล	22.494	8.65	3.90	2.05	6.35
2525	32,524	27.240	9.14	4.15	2.12	6.55
2526	38,115	34.654	9.12	4.47	2.34	6.56
2527	41,733	43.555	8.62	4.49	2.29	6.56
อัตรา+-	-	+20.11	+3.30	+7.12	+5.97	+5.12

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พ.ศ.2528

3. ประมม

การประมมของไทยมีทั้งการเพาะเลี้ยง และการจับสัตว์น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติทั้งสัตว์น้ำจืดและน้ำเค็ม แหล่งการประมมที่สำคัญของไทยได้แก่จังหวัดชายทะเลทั้งหมด การผลิตสัตว์น้ำเค็มที่สำคัญคือ การจับสัตว์น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ส่วนการเพาะเลี้ยงยังมีน้อย แต่กำลังได้รับการพัฒนาให้มีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับ ส่วนการประมมน้ำจืดนั้น แหล่งผลิตสำคัญ ซึ่งรวมทั้งการจับและการเพาะเลี้ยงได้แก่ จังหวัดสุพรรณบุรี นครปฐม ปทุมธานี สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี อุดรธานี ชัยนาท กรุงเทพมหานคร อุทัยธานี

นครสวรรค์ พิษณุโลก นครราชสีมา นครศรีธรรมราช และสงขลา ท้องที่ดังกล่าวเหล่านี้สามารถผลิตส้วมน้ำจืดเป็นปริมาณรวมกันประมาณร้อยละ 80 ของผลผลิตส้วมน้ำจืดในแต่ละปี (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2528: 54)

สำหรับปริมาณส้วมน้ำ และมูลค่าผลผลิตส้วมน้ำตั้งแต่ปี 2517-2526 นั้น สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2528: 55-56) ได้รายงานว่ ปริมาณส้วมน้ำของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2517-2526 ผลิตได้ประมาณ 1.5-2 ล้านตัน ในจำนวนนี้มากกว่าร้อยละ 90 ของปริมาณส้วมน้ำที่ผลิตได้เป็นส้วมน้ำเค็ม แนวโน้มปริมาณผลผลิตส้วมน้ำทั้งหมดตลอดช่วงเวลาดังกล่าวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 3.62 ต่อปี คือเพิ่มจาก 1.5 ล้านตัน ในปี 2517 เป็น 2.2 ล้านตัน ในปี 2526 การเพิ่มดังกล่าวนี้เป็นการเพิ่มของปริมาณผลผลิตส้วมน้ำเค็ม ซึ่งมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 4.01 ต่อปี ตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าว คือเพิ่มจาก 1.35 ล้านตันในปี 2517 เป็น 2.10 ล้านตันในปี 2526 ในขณะที่ปริมาณผลผลิตส้วมน้ำจืดลดลงจาก 0.16 ล้านตัน เป็น 0.15 ล้านตัน โดยมีแนวโน้มลดลงในอัตราร้อยละ 0.47 ต่อปี (ดังตารางที่ 4)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 ปริมาณและมูลค่าสัตว์น้ำที่จับได้ทั่วประเทศ ปี 2517-2526

ปริมาณ: 1,000 ตัน

มูลค่า : ล้านบาท

ปี พ.ศ.	สัตว์น้ำจืด		สัตว์น้ำเค็ม		รวมทั้งสิ้น	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
2517	159	1,890.1	1,352	4,093.5	1,511	5,983.6
2518	161	2,092.4	1,395	5,102.0	1,555	7,194.4
2519	147	2,152.6	1,552	5,968.8	1,699	5,121.4
2520	122	2,038.3	2,068	8,622.2	2,190	10,660.5
2521	141	2,369.4	1,958	11,458.7	2,099	13,828.1
2522	133	2,685.6	1,831	11,318.5	1,946	14,004.1
2523	145	3,560.0	1,648	10,507.5	1,793	14,067.5
2524	165	3,920.5	1,824	13,213.4	1,989	17,133.0
2525	134	4,685.0	1,987	14,246.0	2,120	18,931.0
2526	150	-	2,100	-	2,250	-
อัตรา+-	-0.47	-	+4.01	-	+3.62	-

ที่มา: กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2528

อย่างไรก็ตาม การผลิตสัตว์น้ำจืดในอนาคตคาดว่าจะเพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากได้มีการผลิตโดยวิธีการเพาะเลี้ยงมากขึ้น ทั้งนี้พื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดได้เพิ่มขึ้นจาก 86,890 ไร่ในปี 2517 เป็น 199,770 ไร่ในปี 2525 โดยมีอัตราการขยายพื้นที่เฉลี่ยร้อยละ 72.79 ต่อปี

ปริมาณสัตว์น้ำของไทยที่ผลิตได้มากกว่าร้อยละ 80 ใช้บริโภคภายในประเทศ ที่เหลือจึงส่งออกต่างประเทศ และเมื่อพิจารณาถึงปริมาณการส่งออกสัตว์น้ำของไทยระหว่าง ปี พ.ศ. 2517-2525 ปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นเป็น 3-5 เท่า คือปริมาณสัตว์น้ำส่งออกในปี 2527 มีเพียง 83,740 ตัน โดยมีมูลค่าส่งออกเพิ่มขึ้นเป็น 7.8 เท่า คือมูลค่าการส่งออก ในปี 2517 ประมาณ 1,370 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 10,700 ล้านบาทในปี 2525

4. ป่าไม้

ในปี พ.ศ. 2524 องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ได้รายงานไว้ว่า เมื่อเทียบกับประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว อัตราการทำลายป่าไม้ในประเทศไทย จัดอยู่ในอันดับแนวหน้ารองจากอินโดนีเซีย กล่าวคือ อินโดนีเซีย สูญเสียพื้นที่ป่าไม้ปีละประมาณ 500,000 เฮกตาร์ ประเทศไทยสูญเสียพื้นที่ป่าปีละประมาณ 333,000 เฮกตาร์ ขณะที่ประเทศอื่น ๆ คือ พม่า มาเลเซีย ลาว อินเดีย และ ฟิลิปปินส์ มีอัตราการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้อยู่ระหว่าง 100,000-250,000 เฮกตาร์ต่อปี (สมภพ มานะรังสรรค์ 2528: 38)

บุญชนะ กลั่นคำสอน และ ธงชัย จารุวัฒน์ (2526: 1-16) กล่าวว่า ในการศึกษาศาสนาการแผ้วถางป่าไม้ของประเทศไทย จำเป็นอย่างยิ่งต้องอาศัยเทคโนโลยีทางด้านภาพถ่ายดาวเทียม ประกอบกับการสำรวจทางภาคพื้นดิน ทั้งนี้การศึกษาพื้นที่ป่าไม้ที่ยังคงเหลืออยู่ของประเทศไทยได้ดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2504 โดยกรมแผนที่ทหาร และต่อมาในปี 2514 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ประเทศไทยเข้าร่วมโครงการดังกล่าว ทำให้ประเทศไทยได้รับภาพถ่ายดาวเทียม LANDSAT เพื่อใช้ในการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ป่าไม้ที่เหลือในปี 2516 2519 2521 และ 2525 ตามลำดับ (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2504-2525 จำแนกตามรายภาค

(หน่วย : ล้านไร่)

ภาค	รวมพื้นที่ ทั้งหมด	2504		2516		2519		2521		2525	
		พื้นที่	%	พื้นที่	%	พื้นที่	%	พื้นที่	%	พื้นที่	%
เหนือ	106.03	72.67	68.54	70.99	66.96	63.95	60.32	59.33	55.96	54.85	57.73
ตะวันออกเฉียงเหนือ	22.81	13.54	57.98	9.40	41.19	7.89	34.60	6.90	30.24	5.00	21.92
ตะวันออก	105.53	44.00	41.99	31.67	30.07	25.93	24.57	19.51	18.49	16.18	15.33
กลาง	42.12	22.29	52.91	14.98	35.56	13.64	32.38	12.77	30.31	11.57	27.47
ใต้	44.21	18.52	41.89	11.52	26.07	12.59	28.48	11.00	24.89	10.27	23.25
รวม	302.69	171.02	53.33	138.56	43.21	124.00	38.51	109.51	34.15	97.87	30.52

ที่มา: กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2526

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นว่าในช่วงระยะเวลา 21 ปี ระหว่างปี 2504-2525 พื้นที่ป่าไม้ของประเทศถูกบุกรุกแผ้วถางทำลายไปเกือบครึ่งหนึ่งของพื้นที่ป่าไม้ของประเทศที่มีอยู่ทั้งหมดในช่วงเวลาดังกล่าว พื้นที่ป่าไม้ที่ถูกทำลายในช่วง 21 ปี รวมทั้งสิ้น 73.143 ล้านไร่ หรือเฉลี่ยป่าไม้ถูกทำลายสูงถึง 3.483 ล้านไร่ต่อปี ทั้งนี้พบว่าในช่วง 12 ปีแรก (พ.ศ. 2504-2516) มีการทำลายป่าไม้เฉลี่ย 2.704 ล้านไร่ต่อปี และในช่วง 9 ปีหลัง (พ.ศ. 2517-2525) พบว่ามีการทำลายป่าไม้เฉลี่ย 4.521 ล้านไร่ต่อปี จะเห็นได้ว่าในช่วงหลังมีการทำลายป่าไม้สูงกว่าในช่วงแรกเกือบเท่าตัว ทำให้พื้นที่ป่าไม้ที่เหลืออยู่ในปัจจุบันน้อยกว่าร้อยละ 30 ของพื้นที่ประเทศ ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2528: 86)

จะเห็นได้ว่าการขยายตัวของภาคการเกษตรในระยะหลัง ๆ นี้ปรากฏว่าเริ่มมีแนวโน้มลดต่ำลง โดยเฉพาะในช่วง 3 ปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ภาคการเกษตรมีอัตราการขยายตัวโดยเฉลี่ยลดต่ำลงมาเหลือเพียงร้อยละ 2.8 ต่อปีเท่านั้น (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 อัตราการขยายตัวของภาคการเกษตรระหว่างปี พ.ศ.2525-2527

ประเภท	ปี 2525	ปี 2526	ปี 2527	ปี 2525-2527
เกษตรกรรม	2.4	3.4	2.7	2.9
ปศุสัตว์	4.2	4.4	4.0	4.2
ประมง	-11.2	9.1	6.5	1.5
ป่าไม้	-7.4	-1.9	12.0	0.9
รวม	1.0	3.8	3.5	2.8

ที่มา: กองแผนงานและโครงการพิเศษ กรมส่งเสริมการเกษตร พ.ศ.2529

จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นว่าในช่วงระยะเวลา 21 ปี ระหว่างปี 2504-2525 พื้นที่ป่าไม้ของประเทศถูกบุกรุกแผ้วถางทำลายไปเกือบครึ่งหนึ่งของพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ ที่มีอยู่ทั้งหมดในช่วงเวลาดังกล่าว พื้นที่ป่าไม้ที่ถูกทำลายในช่วง 21 ปี รวมทั้งสิ้น 73.143 ล้านไร่ หรือเฉลี่ยป่าไม้ถูกทำลายสูงถึง 3.483 ล้านไร่ต่อปี ทั้งนี้พบว่าในช่วง 12 ปีแรก (พ.ศ. 2504-2516) มีการทำลายป่าไม้เฉลี่ย 2.704 ล้านไร่ต่อปี และในช่วง 9 ปีหลัง (พ.ศ. 2517-2525) พบว่ามีการทำลายป่าไม้เฉลี่ย 4.521 ล้านไร่ต่อปี จะเห็นได้ว่าในช่วงหลังมีการทำลายป่าไม้สูงกว่าในช่วงแรกเกือบเท่าตัว ทำให้พื้นที่ป่าไม้ที่เหลืออยู่ในปัจจุบันน้อยกว่าร้อยละ 30 ของพื้นที่ประเทศ ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2528: 86)

จะเห็นได้ว่าการขยายตัวของภาคการเกษตรในระยะหลัง ๆ นี้ปรากฏว่าเริ่มมีแนวโน้มลดต่ำลง โดยเฉพาะในช่วง 3 ปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ภาคการเกษตรมีอัตราการขยายตัวโดยเฉลี่ยลดต่ำลงมาเหลือเพียงร้อยละ 2.8 ต่อปีเท่านั้น (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 อัตราการขยายตัวของภาคการเกษตรระหว่างปี พ.ศ.2525-2527

ประเภท	ปี 2525	ปี 2526	ปี 2527	ปี 2525-2527
เกษตรกรรม	2.4	3.4	2.7	2.9
ปศุสัตว์	4.2	4.4	4.0	4.2
ประมง	-11.2	9.1	6.5	1.5
ป่าไม้	-7.4	-1.9	12.0	0.9
รวม	1.0	3.8	3.5	2.8

ที่มา: กองแผนงานและโครงการพิเศษ กรมส่งเสริมการเกษตร พ.ศ.2529

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2529: 42) ยังได้ตั้งข้อสังเกตว่า การดำเนินงานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ภาคการเกษตรยังประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย และส่งผลกระทบไปยังภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ ด้วย โดยเฉพาะปัญหาผลผลิตล้นตลาด หรือปัญหาที่ประเทศต่าง ๆ กีดกันการนำเข้าสินค้าการเกษตรจากประเทศไทยหลายชนิด ขณะเดียวกันวิชาการเกษตรสาขาต่าง ๆ เช่น การปรับปรุงพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ พันธุ์ปลา การปรับปรุงคุณภาพของผลผลิตบางชนิดได้พัฒนาก้าวหน้าขึ้นอย่างมาก ทำให้สินค้าการเกษตรบางชนิดสามารถส่งออกปิตตลาดต่างประเทศได้มีใช้น้อย ความเคลื่อนไหวหรือสถานการณ์ทางการเกษตรที่เป็นไปทั้งในทิศทางบวก และทิศทางลบดังที่กล่าวมาแล้วเหล่านี้จะปรากฏอยู่ในสื่อมวลชนในรูปแบบของ ข่าว บทความ สารคดี และบทวิจารณ์ต่าง ๆ มาโดยตลอด โดยที่สื่อมวลชนนั้น ๆ จะทำหน้าที่เป็นผู้กำหนด เรื่องราวต่าง ๆ ที่จะนำเสนอสู่สาธารณชนด้วยตนเอง ซึ่งเรื่อง ที่สื่อมวลชนนำเสนอเหล่านี้ พรทิพย์ วรกิจโกคาทร (2527: 83) กล่าวว่า จะเป็นข้อมูลที่สามารถบอกได้ว่า "ภาพพจน์" ของสถาบัน (ในที่นี้คือการเกษตร) ในเวลานั้นเป็นอย่างไร และการติดตามข่าวต่าง ๆ จากสื่อมวลชนยังจะแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของภาพพจน์ของหน่วยงานหรือ สถาบันได้เป็นอย่างดี

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาพพจน์ของการเกษตรที่ปรากฏในสื่อมวลชนและบทบาทของสื่อมวลชนในการกำหนดเรื่องนิจรรณาข่าวการเกษตรโดยเลือกศึกษาเฉพาะข่าวโทรทัศน์ และข่าวหนังสือพิมพ์ เนื่องจากสื่อทั้ง 2 ชนิดนี้มีลักษณะเฉพาะตัวในการทำให้เนื้อหาที่นำเสนอปรากฏให้เห็นเด่นชัดกว่าสื่อกระจายเสียง กล่าวคือ โทรทัศน์มีลักษณะเด่น ดังที่พรทิพย์ วรกิจโกคาทร (2529: 576) กล่าวไว้ดังนี้

1. สามารถดึงดูดความสนใจ ให้ภาพ แสงสี และเสียง เหมือนเหตุการณ์จริง ได้มากกว่าสื่อมวลชนอื่น
2. สามารถเข้าถึงประชาชนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีค่าที่สุด (prime time) คือ ระหว่างเวลา 19.30-21.30 น. ซึ่งเป็นเวลาของการเสนอข่าวประจำวัน
3. การมีภาพที่เสมือนจริง จึงทำให้ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจที่แจ่มชัด และยังสามารถสร้างความรู้สึก และพฤติกรรมที่ต้องการเป็นอย่างดี

4. เสนอข่าวสารได้รวดเร็ว หรือแม้จะถ่ายทอดเหตุการณ์จริงในเวลาเดียวกัน ก็สามารถทำได้

5. สามารถพลิกแพลงการเสนอข่าวสารให้น่าสนใจ และสร้างความน่าเชื่อถือ หรือสร้างความทรงจำ หรือโน้มน้าวใจได้เป็นอย่างดี

สำหรับหนังสือพิมพ์นั้น ชวรัตน์ เชิดชัย (2527: 117) ได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะเด่นของสื่อชนิดนี้ว่า เนื้อหาของหนังสือพิมพ์มีหลากหลาย และส่วนที่สำคัญที่สุดของหนังสือพิมพ์คือ "ข่าว" แม้ว่าเนื้อหาของหนังสือพิมพ์จะมีข้อจำกัดในด้านเวลา และสถานที่ แต่การแพร่กระจายของเนื้อหาไปยังผู้รับสารเกิดขึ้นได้ทุกสถานที่ และตลอดเวลาโดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมืออื่น ๆ เพียงแต่ผู้รับสารสามารถอ่านหนังสือได้ และหากผู้รับสารต้องการกลับมาอ่านเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ซ้ำแล้วซ้ำอีกก็ทำได้จนกว่าจะพอใจ

ปัจจุบันรายการข่าวโทรทัศน์กลายเป็นคู่แข่งที่สำคัญของหนังสือพิมพ์ เพราะอาศัยเทคนิคที่รวดเร็วกว่า ในกรณีที่มีข่าวด่วนก็สามารถเสนอข่าวได้ทันที แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า หนังสือพิมพ์รายวันจะตกที่นั่งลำบาก เพราะหนังสือพิมพ์มีอิสระ และเสรีภาพมากกว่า และมีช่องทางการเสนอข่าวที่ค่อนข้างละเอียด เจาะลึกมากกว่าข่าวโทรทัศน์ (ประจวบ อินออด 2530: 144)

จากลักษณะเฉพาะตัวของสื่อทั้งสองชนิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่าต่างก็เป็นสื่อกลางที่สำคัญในการถ่ายทอดเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมมาเสนอให้ประชาชนได้ทราบอย่างรวดเร็ว แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมิใช่จะได้รับการเผยแพร่เสียทั้งหมดด้วยระยะเวลาของโทรทัศน์ และเนื้อที่บนหน้าหนังสือพิมพ์มีจำกัด ดังนั้นข่าวที่จะได้รับการเผยแพร่จึงต้องมีการคัดเลือก และการคัดเลือกข่าวได้ออกเผยแพร่จะขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในสื่อ นั้น ๆ หลายฝ่ายหลายระดับ ซึ่งสามารถจะกล่าวได้ว่า บทบาทของสื่อมวลชนมีความสำคัญในการตัดสินใจเลือกข่าวประจำวันเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบ ดังนั้นความผันแปร และความกำกวมของสังคมส่วนหนึ่งจึงมาจากสื่อมวลชน

ในการที่ข่าวต่าง ๆ ต้องกลั่นกรองเป็นทอด ๆ นั้น มาลี บุญศิริพันธ์ (2527: 4) กล่าวว่าบุคคลที่มีส่วนในการกลั่นกรองและตัดสินใจเลือกข่าวเหล่านั้นเรียกว่า ผู้กรองสาร (Gatekeepers) หรือบุคคลที่คอยปิด-เปิดประตูเพื่อให้ข่าวสารผ่าน หรือไม่ผ่านไปยังผู้รับ

หรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้กรองสาร เป็นบุคคลที่สามารถเปลี่ยนแปลงกำหนดการเคลื่อนไหวของ ข่าวสาร (information flow) ก่อนที่จะไปถึงผู้รับ

ถ้าพิจารณาทางด้านจิตวิทยาแล้ว ไวท์ (White, quoted in Donohue, and others 1972: 52) แสดงความคิดเห็นว่าคนเรามักจะรับรู้ความถูกต้องของสิ่งที่เกิดขึ้น เฉพาะสิ่งที่ตรงกับความเชื่อของตนเอง เช่นเดียวกับที่บรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ ซึ่งทำหน้าที่เป็น ผู้กรองสาร ก็อาจจะเลือกเสนอข่าวสารต่อประชาชนเฉพาะสิ่งที่เขาเชื่อว่าเป็นความจริง ทำนองเดียวกับความคิดของ พูล และ ชูลมาน (Pool and Shulman, quoted in Donohue, and others 1972: 54) ที่ว่า ข่าวสารเป็นอาวุธที่อยู่ในกำมือของผู้สื่อข่าวซึ่งเขาจะใช้ให้เกิดความนิยมชมชอบจากผู้รับสาร หรือจะใช้ทำลายตนเองก็ได้

บริด (Breed, quoted in Donohue, and others 1972: 57) ได้ทำการศึกษาด้วยระเบียบวิธีวิเคราะห์เนื้อหาผกผัน (reverse content analysis) พบว่า ประมาณ 2 ใน 3 ของข่าวสารที่เกิดขึ้นถูกฝังไว้โดยสื่อมวลชน คือไม่ถูกเปิดเผยต่อสาธารณชน ส่วนมากเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเมือง และศาสนา

จากผลการศึกษาต่าง ๆ ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ผู้กรองสาร เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการคัดเลือกข่าวเพื่อนำเสนอต่อประชาชนซึ่ง พีระ จิระโสภณ (2529: 662-663) ก็ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า ผู้กรองสาร ยังทำหน้าที่เป็นผู้เสนออาระปัญหาหรือหัวข้อเรื่องต่าง ๆ ในสังคม (agenda setting function) ในลักษณะของข่าวและบทความความคิดเห็นให้ประชาชนได้พิจารณาว่า อะไรเป็นเรื่องที่จะนำมาคิดพิจารณา หรือสนทนา ซึ่งหมายถึงการเสนอหรือไม่เสนอข่าวสารเรื่องใดเรื่องหนึ่งของสื่อมวลชนนั้นมีผลให้สาธารณชนมีความคิดเห็นคล้ายคลึงกันว่า เรื่องนั้นเป็นหัวข้อ หรือประเด็นที่มีความสำคัญ หรือไม่มีความสำคัญที่จะนำมาคิดพิจารณา เช่น การที่หนังสือพิมพ์ให้ความสนใจต่อปัญหาภาวะฝนแล้ง โดยเน้นการเสนอข่าวหรือบทความเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นพิเศษ ก็มีผลทำให้ประชาชนทั่วไปในเวลานั้นมีความรู้สึกว่ปัญหาภาวะฝนแล้ง เป็นเรื่องสำคัญที่จะนำมาพิจารณาถกเถียงกัน

ด้วยเหตุที่การเกษตรเป็นอาชีพหลักของคนไทยจำนวนกว่าครึ่งประเทศ และกิจกรรมทางการเกษตรต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตลอดเวลาได้ส่งผลกระทบต่อสถาบันอื่น ๆ ในสังคมดังที่กล่าวมาแล้ว เรื่องราวของการเกษตรจึงน่าจะเป็นตัวอย่างของการศึกษาถึงบทบาทของสื่อมวลชนในการเลือกข่าวและกำหนดเรื่องต่าง ๆ ให้ประชาชนพิจารณา ซึ่งจะส่งผลถึงภาพพจน์ของหน่วยงาน หรือสถาบันนั้น ๆ และสามารถจะใช้เป็นแนวทางในการศึกษาภาพพจน์

ของหน่วยงานอื่น ๆ ที่ปรากฏในสื่อมวลชนต่อไปได้ เพราะภาพพจน์เปรียบเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นรูปร่างหน้าตา การดำเนินงานขององค์กร หรือสถาบันต่าง ๆ และ ชวนะ ภวภานันท์ (2527: 56) ยังได้สนับสนุนความคิดนี้ด้วยว่า ลึกลงไปกว่าการสะท้อนให้เห็นรูปร่างหน้าตา "ภาพพจน์" ยังสามารถทำให้มองเห็น คุณสมบัติ รูปสมบัติ และนามสมบัติ ที่ปรากฏต่อสังคม หรือสาธารณชน ก่อให้เกิดความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติ และการแสดงออกทางพฤติกรรมแห่งการรับรู้ที่เข้าไปในจิตใจของบุคคล หรือกลุ่มบุคคล มีผลกระทบต่อการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลนั้น ๆ ด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบภาพพจน์ของการเกษตรจากการวิเคราะห์ ข้อความที่เป็นตัวอักษร ในเนื้อหาของข่าวหนังสือพิมพ์ และบทบรรยายข่าวโทรทัศน์
2. เพื่อทราบความแตกต่างระหว่างภาพพจน์ของการเกษตรที่ปรากฏในข่าวโทรทัศน์ กับภาพพจน์ของการเกษตรที่ปรากฏในข่าวหนังสือพิมพ์
3. เพื่อทราบถึงความแตกต่างในนโยบายการคัดเลือกข่าว และกำหนดเรื่องพิจารณาข่าวการเกษตรของโทรทัศน์และ หนังสือพิมพ์
4. เพื่อทราบถึงความแตกต่างของระดับความสนใจในการกำหนดเรื่องพิจารณาข่าวการเกษตรของโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์
5. เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่าง ภาพพจน์ของการเกษตรกับนโยบายและระดับความสนใจในการกำหนดเรื่องพิจารณาข่าวการเกษตรของโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์

ปัญหานำวิจัย

1. ภาพพจน์ของการเกษตรที่ได้จากการวิเคราะห์ ข้อความในเนื้อหาของข่าวหนังสือพิมพ์ และบทบรรยายข่าวโทรทัศน์ เป็นอย่างไร
2. ภาพพจน์ของการเกษตรที่ปรากฏในข่าวโทรทัศน์และข่าวหนังสือพิมพ์แตกต่างกันหรือไม่

3. ไตรทัศน์และหนังสือพิมพ์ มีนโยบายในการคัดเลือกข่าวและกำหนดเรื่องพิจารณาข่าวการเกษตรแตกต่างกันอย่างไร
4. ระดับความสนใจในการกำหนดเรื่องพิจารณาข่าวการเกษตรของไตรทัศน์และหนังสือพิมพ์แตกต่างกันหรือไม่
5. ภาพพจน์ของการเกษตรกับนโยบาย และระดับความสนใจในการกำหนดเรื่องพิจารณาข่าวการเกษตรของไตรทัศน์และหนังสือพิมพ์ มีความสัมพันธ์กันหรือไม่

สมมติฐานการวิจัย

1. นโยบายในการคัดเลือกข่าว และกำหนดเรื่องพิจารณาข่าวการเกษตรของไตรทัศน์ และหนังสือพิมพ์แตกต่างกัน
2. ระดับความสนใจในการกำหนดเรื่องพิจารณาข่าวการเกษตรของ ไตรทัศน์และหนังสือพิมพ์แตกต่างกัน
3. ภาพพจน์ของการเกษตรที่ปรากฏในข่าว ไตรทัศน์แตกต่างจากภาพพจน์ของการเกษตรที่ปรากฏในข่าวหนังสือพิมพ์
4. ภาพพจน์ของการเกษตรที่ปรากฏในข่าวไตรทัศน์ มีความสัมพันธ์กับนโยบาย และระดับความสนใจในการกำหนดเรื่องพิจารณาข่าวการเกษตรของไตรทัศน์
5. ภาพพจน์ของการเกษตรที่ปรากฏในข่าวหนังสือพิมพ์ มีความสัมพันธ์กับนโยบาย และระดับความสนใจในการกำหนดเรื่องพิจารณาข่าวการเกษตรของหนังสือพิมพ์

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาพพจน์ของการเกษตรกับนโยบาย และระดับความสนใจในการกำหนดเรื่องพิจารณาข่าวการเกษตรของไตรทัศน์ และ หนังสือพิมพ์ โดยจะศึกษาเฉพาะ เรื่องการเกษตรที่น่าสนใจในรูปแบบของข่าว สารคดีเชิงข่าว และบทสัมภาษณ์ โดยในหนังสือพิมพ์จะศึกษา ข่าว สารคดีเชิงข่าว และ บทสัมภาษณ์ ที่ปรากฏอยู่ในหน้าต่าง ๆ

ของหนังสือพิมพ์ ไม่รวมบทบรรณาธิการ บทวิจารณ์ และ คอลัมน์ซึ่งมีนักเขียนประจำ สำหรับ
โทรทัศน์จะศึกษาเฉพาะรายการข่าวภาค 19.30 น. และ ข่าวภาค 20.00 น. ตลอดทั้ง
รายการ

2. ทำการศึกษาข่าวหนังสือพิมพ์ และข่าวโทรทัศน์ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ถึง
31 ธันวาคม 2530

3. ทำการศึกษาจากหนังสือพิมพ์ประเภทปริมาณ 1 ฉบับ หนังสือพิมพ์คุณภาพ
1 ฉบับ สำหรับโทรทัศน์ทำการศึกษารายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ 2 สถานี ดังนี้

3.1 หนังสือพิมพ์ปริมาณ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ซึ่งมียอดจำหน่าย
สูงสุดในประเทศไทย (กันทิมา ฐานะโสภณ 2530: 401)

3.2 หนังสือพิมพ์คุณภาพ ได้แก่หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์
ประเภทคุณภาพที่เก่าแก่กว่าหนังสือพิมพ์คุณภาพฉบับอื่น ๆ (ไชยวัฒน์ ยืนเปี่ยม 2528: 59)

3.3 สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์ที่มีเครือข่าย
การแพร่ภาพออกอากาศทั่วประเทศกว้างขวางที่สุด (พนม บุญสาสิ, สัมภาษณ์)

3.4 สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 9 ของ อ.ส.ม.ท. ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์
ที่ริเริ่มพัฒนารายการข่าว และเป็นสถานีที่มีประชาชนสนใจข่าวมากที่สุด (วิเคราะห์งานสำรวจ
ผู้ชมทีวีปี 2529 มิติเดีย ธันวาคม 2529: 20)

การเลือกตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างจากหนังสือพิมพ์ฉบับที่ใช้ศึกษา และบทบรรณาธิการ
โทรทัศน์ที่แพร่ภาพออกอากาศประจำวัน โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบหมุนเวียน (rotation)
ทุกสัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน กำหนดให้วันอาทิตย์ในสัปดาห์ที่ 1 ของเดือนมกราคม เป็นครั้งที่
1 วันจันทร์ในสัปดาห์ที่ 2 เป็นครั้งที่ 2 วันอังคารในสัปดาห์ที่ 3 เป็นครั้งที่ 3 เรื่อยไป
จนถึงสัปดาห์สุดท้ายของเดือนธันวาคม ในการเลือกวันที่ใช้ศึกษานี้จะเหมือนกันทั้ง 2 สื่อ
เพื่อป้องกันความแตกต่างในเรื่องปริมาณของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ในการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีหมุนเวียนเช่นนี้ จะได้หนังสือพิมพ์ชื่อละ 52 ฉบับ รวม 2 ชื่อ จำนวน 104 ฉบับ และได้รายการข่าวโทรทัศน์สถานีละ 52 วัน รวม 2 สถานี จำนวนวันที่ใช้ในการศึกษา 104 วัน

2. ใช้วิธีการสัมภาษณ์หัวหน้ากองบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และสยามรัฐ และหัวหน้าบรรณาธิการข่าวของสถานีโทรทัศน์ทั้ง 2 สถานี เพื่อทราบนโยบาย วิธีการคัดเลือกข่าว และระดับความสนใจของสื่อที่มีต่อสถาบันการเกษตร และกิจกรรมการเกษตร เพื่อกำหนดเรื่องพิจารณาข่าวการเกษตร

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิเคราะห์ภาพพจน์ของการเกษตร จะวิเคราะห์จากข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) คือ

1. หนังสือพิมพ์ ทำการวิเคราะห์จากเนื้อหาของข่าว บทความ บทสัมภาษณ์ ที่เป็นตัวอักษร
2. โทรทัศน์ ทำการวิเคราะห์จากบทบรรยายข่าว (script) ซึ่งเป็นตัวอักษร เท่านั้น

นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

1. ภาพพจน์ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อ บุคคล องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบัน ซึ่งเกิดจากถ้อยคำหรือข้อความ (figure of speech) ที่ปรากฏในข่าวหนังสือพิมพ์ และข่าวโทรทัศน์ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้จะทำการวิเคราะห์ภาพพจน์ดังกล่าวจาก เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ และบทบรรยายของข่าวโทรทัศน์โดยกำหนดทิศทางของภาพพจน์ออกเป็น 3 ทิศทาง คือ ภาพพจน์เชิงบวก ภาพพจน์เชิงลบ และภาพพจน์ที่เป็นกลาง

2. การเกษตร หมายถึง บุคคล หน่วยงาน สถาบัน กิจกรรม และ เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก ปศุสัตว์ ประมง และป่าไม้ รวมทั้งผลผลิตของพืช สัตว์ ประมง และทรัพยากรที่มีอยู่ในป่าด้วย
3. นโยบาย หมายถึง หลักการ แผนการ หรือแนวทางของการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ในที่นี้ได้แก่ แนวทางการคัดเลือก และนำเสนอข่าวเพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์ของสื่อ
4. ระดับความสนใจ หมายถึง การแสดงออกถึงความสนใจในการเสนอข่าว การเกษตรของสื่อ วัดจากจำนวนข่าว และ จำนวนเนื้อหาข่าวที่สื่อนำเสนอ พิจารณา ประกอบกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงสารของสื่อ
5. การกำหนด หมายถึง การคัดเลือกข่าว หรือเรื่องราวของสื่อมวลชน เรื่องพิจารณา เพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อไปยังสาธารณชน ซึ่งในการ ศึกษาครั้งนี้จำกัดเฉพาะข่าว และเรื่องราว เกี่ยวกับการเกษตรเท่านั้น
6. ข่าวการเกษตร หมายถึง การรายงานเหตุการณ์ เรื่องราวที่เกิดขึ้น เกี่ยวกับการเกษตรในหน้าหนังสือพิมพ์ และใน รายการข่าวโทรทัศน์
7. หนังสือพิมพ์ หมายถึง หนังสือพิมพ์ที่ประกอบด้วยข่าวที่ผู้อ่านได้รับความพอใจอย่างรวดเร็ว เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีผู้อ่านทุกระดับชั้น จำนวนจำหน่ายสูง มีนโยบาย ให้ผู้อ่านอ่านเพื่อพักผ่อน และก่อให้เกิดความรู้สึกทางอารมณ์ได้มาก ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

8. หนังสือพิมพ์ หมายถึง หนังสือพิมพ์ที่มักเสนอข่าวที่มีสาระหนัก เช่น ข่าวการเมือง เศรษฐกิจ หรือที่เรียกว่า ข่าวหนัก เพราะผู้อ่านต้องใช้ความคิดความรู้ในการทำความเข้าใจมากพอสมควร มีนโยบายหรือวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งให้ความรู้ และความคิดแก่ผู้อ่าน ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ หนังสือพิมพ์สยามรัฐ
9. ข่าวหนังสือพิมพ์ หมายถึง ข่าว สารคดีข่าว และบทสัมภาษณ์ที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ เฉพาะหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และสยามรัฐ
10. ข่าวโทรทัศน์ หมายถึง ข่าว สารคดีเชิงข่าว และการสัมภาษณ์ ที่ปรากฏในรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7 และสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. เฉพาะข่าวภาค 19.30 น. และข่าวภาค 20.00 น.
11. สารคดีเชิงข่าว หมายถึง เรื่องที่เขียนขึ้นเพื่อขยาย หรือเจาะลึก หรือแสดงประเด็นซ่อนเร้นของข่าวใดข่าวหนึ่งที่คุณเขียนจะเลือกขึ้นมานำเสนอ สารคดีเชิงข่าวอาจเป็นเรื่องที่ตลกขบขัน ไม่มีสาระก็ได้ สารคดีเชิงข่าวส่วนใหญ่จะเป็นผลงานของผู้สื่อข่าวซึ่งไปทำข่าวและเก็บเกร็ดเล็ก ๆ น้อย ๆ มาขยาย ทำให้สารคดีเชิงข่าวมีความ "สด" ไม่แพ้ข่าวแต่สารคดีเชิงข่าวบางชิ้นอาจล้ำลึกกว่าเหตุการณ์ได้ คือนำข่าวที่เกิดขึ้นแล้วมาเสนอทีหลัง โดยการไปหาข้อมูลเบื้องหลังมาเขียนให้น่าสนใจ สารคดีเชิงข่าวจึงเป็นเกร็ดข่าวที่ช่วยเพิ่มพูนความรู้แก่ผู้อ่าน หรือผู้ชมได้เป็นอย่างดี

12. เนื้อหาของข่าว หมายถึง การกล่าวถึงข่าวโดยภาพรวม ๆ ว่าเป็นข่าวเกี่ยวกับอะไร ไม่แสดงทิศทางของภาพพจน์ เช่น ข่าวเกี่ยวกับบุคคล ข่าวเกี่ยวกับกิจกรรมหรือโครงการ ข่าวทางด้านวิชาการ เป็นต้น
13. สาระของข่าว หมายถึง ประเด็นสำคัญที่ข่าวนำเสนอ โดยสาระจะแสดงให้เห็นทิศทางของภาพพจน์ด้วย เช่น เป็นเรื่องที่เกษตรกรได้รับประโยชน์ เป็นเรื่องของการโจมตีบุคคล เป็นเรื่องของการยกย่องชมเชยบุคคล เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการวิเคราะห์ภาพพจน์ของสถาบัน หรือหน่วยงาน จากการกำหนดเรื่องพิจารณาของสื่อมวลชน เพื่อเป็นพื้นฐานการวิจัยในเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป
2. เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผน และการใช้สื่อสารมวลชนเพื่อการสร้างภาพพจน์ให้กับ องค์กร หน่วยงาน หรือ สถาบัน ต่อไป
3. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับองค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันต่าง ๆ ในการขอความร่วมมือจากสื่อมวลชน เพื่อเผยแพร่ข่าวสารสู่สาธารณชน

ศูนย์วิจัยทอพยากรณ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย